

*Крупниця А. М.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДИНАМІКА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВВП КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Наукову роботу підготовлено у межах проекту ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України», якій фінансується з боку Європейського Союзу.

Funded by the
European Union

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	5
РОЗДІЛ 2. ОПЛАТА ПРАЦІ ТА ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	8
2.1. Динаміка оплати праці нерезидентів та резидентів у країнах ЦСЄ.....	8
2.2. Динаміка трансфертів фізичних осіб у країнах ЦСЄ.....	11
РОЗДІЛ 3. РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ НА ВВП КРАЇН ЦСЄ.....	15
ВИСНОВКИ.....	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	22
ДОДАТКИ.....	24

ВСТУП

Країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) є досить цікавим об'єктом дослідження з точки зору грошових переказів мігрантів. Ці держави за останні 20 років зазнали значних змін в економічному плані. Варто зазначити, що лібералізація та інтеграція важливих ринків (ринок капіталу, ринок праці тощо) мала неабиякий вплив на встановлення ринкової економіки, адже за часів соціалістичного періоду пересування населення носили обмежений характер.

Активізація участі країн Центральної та Східної Європи в європейських міграційних процесах спостерігається вже після їх вступу в Євросоюз і характеризується збільшенням еміграції, в першу чергу трудової, до Західної Європи, переважно в Німеччину, Францію, Італію і Великобританію. В менших масштабах спостерігається міграція до країн Північної Америки. Основною причиною відтоку робочої сили стали диспропорції в соціально-економічному розвитку цієї групи країн у порівнянні зі «старими» членами ЄС, і як результат, спостерігалася диференціація в рівні доходів населення. Іншою важливою причиною трудової міграції став високий рівень безробіття.

Важливим є той факт, що мігранти, відсилаючи грошові перекази своїм родинам, тим самим допомагають своїй рідній країні. Таким чином, мігранти збільшують дохід у своїй рідній країні, надсилаючи грошові перекази. Грошові перекази також здатні підтримувати економічне зростання країн-одержувачів. Грошові потоки мігрантів завжди були антициклічними, тобто їх можна розглядати як спосіб підтримки сімей у рідних країнах, таким чином підтримуючи споживання, що досить яскраво відобразалося під час фінансової кризи 2007–2008 років, коли епіцентром були США та Європа. Зважаючи на нинішню епідеміологічну ситуацію в усьому світі, обсяг грошових переказів суттєво зменшився через втрату роботи трудових мігрантів.

Потенційний вплив грошових переказів на розвиток представляє є доволі актуальним питанням, адже ці грошові потоки мають можливість підвищити економічного зростання країн ЦСЄ шляхом впровадження відповідної політики.

Мета роботи полягає в дослідженні впливу грошових переказів мігрантів на платіжні баланси країн Центральної та Східної Європи.

Для досягнення мети необхідно розв'язати наступні задачі :

1) Проаналізувати висновки наукових досліджень грошових переказів та міграції у країнах ЦСЄ, виділяючи основні розглянуті елементи та їх вплив на соціальне та економічне становище регіону.

2) Оцінити вплив міграції на соціально-економічний розвиток країн Центральної та Східної Європи.

3) Проаналізувати динаміку оплати праці резидентів та нерезидентів у країнах ЦСЄ, а також динаміку трансфертів фізичних осіб резидентів та нерезидентів у країнах ЦСЄ.

4) Провести аналіз впливу грошових потоків на економіку регіону.

Об'єктом дослідження є міжнародні міграційні процеси в країнах Центральної та Східної Європи, зокрема Польщі, Румунії, Болгарії, Словаччини та Естонії.

Предметом дослідження є міграційні та грошові потоки в державах Центральної і Східної Європи та визначення їх впливу на ВВП країн.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є положення, сформульовані у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених дослідженню міграції та грошових переказів, періодичні видання та статистичні дані з офіційних сайтів. При написанні роботи були використані порівняльний, статистичний, графічний методи, метод кореляційно-регресійного аналізу.

Основні результати дослідження надруковані у збірнику матеріалів міжнародного наукового круглого столу на тему «30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України», який відбувся 19 лютого 2021 р. в Міжнародному гуманітарному університеті, м. Одеса, а також у фаховому журналі «Економіка та суспільство» у випуску 32/2021.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У даному розділі будуть проаналізовані результати досліджень чинників, що впливають на грошові перекази мігрантів у країнах ЦСЄ.

У статті «Соціальні перекази та соціальні зміни в Центральній та Східній Європі: Включення міграції у дослідження суспільства» Енн Уайт та Ізабела Грабовська (2019) підкреслюють, що концепція соціальних грошових переказів слугує інструментом для висвітлення факторів, пов'язаних з мобільністю робочої сили, в аналізі постсоціалістичних суспільств, що на сьогоднішній день перебувають на стадії соціальної, економічної та політичної трансформації. Вони також розглядають особливості міграції цього регіону, зокрема членство в ЄС, а також скасування візових вимог для країн, що сусідять з ЄС. Ці фактори призвели до активізації міжнародної міграції, а отже й до збільшення обсягів грошових переказів. В статті також висвітлюється короткострокова мобільність у формі відряджень, освітніх обмінів тощо, якою займаються багато резидентів ЦСЄ, що призводить до збільшення грошових переказів [1].

Зізі Гошин у своїй статті «Грошові перекази як фактор економічного розвитку. Емпіричні свідчення з країн ЦСЄ» (2014) також стверджує, що розширення ЄС та подальше відкриття кордонів для робочої сили ЦСЄ мало значний соціальний та економічний вплив як на країн-донорів робочої сили, так і на країн-реципієнтів. У статті авторка дійшла висновку, що грошові перекази можуть забезпечити стабільну підтримку макроекономічного зростання навіть під час кризи. Відзначається позитивний вплив грошових переказів на абсолютне та відносне зростання ВВП у країнах ЦСЄ. Хоча еміграція з країн Центральної та Східної Європи в довгостроковій перспективі може знизити потенційний ВВП у країнах-донорах трудових мігрантів, але загальний ефект є позитивним, оскільки грошові перекази здатні компенсувати втрату робочої сили в країнах ЦСЄ [2].

Автори праці «Міграція та грошові перекази. Східна Європа та колишній Радянський Союз» Алі Мансур та Брайс Квіллін (2006) відзначають, що різниця в рівні доходу між країнами ЄС, що знаходяться у Східній Європі, та країнами Західної Європи доволі низька, порівняно з іншими державами Східної Європи, а отже резиденти менше схильні до підтримки споживання своїх сімей за рахунок працевлаштування за кордоном. Алі Мансур та Брайс Квіллін визначають, що грошові перекази можуть слугувати як засіб фінансування споживання домогосподарств, а також можуть бути збереженими задля інвестування. Варто відмітити, що більшість грошових переказів використовується для фінансування споживання їжі та одягу, освіти та заощаджень (понад 10%). Менші грошові суми витрачаються на інвестиції в бізнес (менше 5%). Грошові перекази також позитивно впливають на макроекономічне зростання, бо вони мають важливий мультиплікаційний ефект, підвищуючи рівень доходу в економіці за межі домогосподарств-одержувачів грошових переказів. Базуючись на емпіричних даних, автори дійшли висновку, що грошові перекази призводять до позитивного економічного зростання як за рахунок збільшення споживання, так і за рахунок збільшення заощаджень чи інвестицій [3].

Рубен Атоян, Лоун Крістіансен, Аллан Діціолі, Крістіан Ебеке, Надім Ілахі, Анна Ільїна, Гіл Мехрез, Хаонан Ку, Фаезе Раї, Алайна Рі та Дарія Захарова у праці «Еміграція та її економічний вплив на Східну Європу» (2016) розглядають роль грошових переказів в національних економіках країн Східної Європи. Автори зауважують, що грошові перекази, сприяють збільшенню інвестицій, а в деяких випадках підтримці споживання та фінансовому поглибленню. Важливим є також той факт, що ці позитивні наслідки грошових переказів можуть зменшитися в майбутньому, оскільки еміграція стає більш сталою. Грошові перекази можуть сприяти більшій нерівності в доходах населення [4].

У статті «Грошові перекази, міграція та валовий внутрішній продукт з точки зору Румунії» Анка Мехедінту, Жоржета Соава та Міхаела Стерпу (2020)

стверджують, що детермінантами міграції є відмінності між рівнем доходу на душу населення, якістю державної політики та перспективами працевлаштування, тому виділяють такі основні напрямки мігрантів з країн ЦСЄ емігрантів : країни Західної Європи, переважно Німеччина, Італія, Іспанія (60% емігрантів) та США (приблизно 9%). Авторки наголошують, що збільшення кількості трудових мігрантів призводить до зростання грошових переказів у країнах походження, а отже і їх частки у ВВП, що є важливим джерелом зовнішніх фінансових потоків. Країни ЄС, які займають перше місце за часткою грошових переказів у ВВП – Латвія та Хорватія з понад 4% [11].

Ірина Герлач та Лілія Українець у статті «Вплив грошових переказів українських мігрантів на стабілізацію економіки під час кризи Covid» (2021) підкреслюють, що грошові перекази від трудових мігрантів пом'якшують наслідки пандемії для країн-експортерів робочої сили, зокрема низький попит на робочу силу і, як наслідок, зниження зайнятості та доходу. Аналізуючи обсяги грошових переказів під час пандемії COVID-19 з боку основних країн-реципієнтів українських мігрантів, варто зазначити, що 27,5% становлять грошові перекази з Польщі, 9,7% - з Росії, 8,6% - з Чеської Республіки [12].

Отже, проаналізувавши наукові дослідження грошових переказів мігрантів у країнах Центральної та Східної Європи, можна дійти висновку, що автори фокусувалися на ролі грошових переказів у соціальному та економічному становищі, а також на їхньому впливі на суспільство під час кризових ситуацій. Дослідники дійшли до схожого висновку : грошові перекази використовуються як для фінансування споживання домогосподарств, так і для збереження та інвестування. На думку авторів. каталізатором активізації міжнародної міграції в регіоні слугує членство в ЄС, а також скасування візових вимог для країн. Результати вищезазначених наукових робіт змалювали сучасний стан національних економік країн ЦСЄ, на що безпосередньо впливають міграційні потоки і, як результат, обсяг грошових переказів.

РОЗДІЛ 2

ОПЛАТА ПРАЦІ ТА ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ МІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

2.1 Динаміка оплати праці нерезидентів та резидентів у країнах ЦСЄ

Грошові потоки за останні роки мали доволі нестабільний характер, враховуючи пандемію COVID-19 та наступні економічні наслідки, які регіон відчув безпосередньо шляхом обмежень на поїздки та введення локдаунів, що призвело до масових зрушень на ринку праці, а також до значного зниження попиту на робочу силу, зростання безробіття, і, як результат, зменшення обсягів переказів та працевлаштування в цілому. Розглянувши безпосередньо динаміку оплати праці в аналізованих країнах, можна побачити, що більші обсяги оплати праці приходяться саме на Угорщину, Польщу, Румунію та Чеську Республіку (див. рис. 2.1).

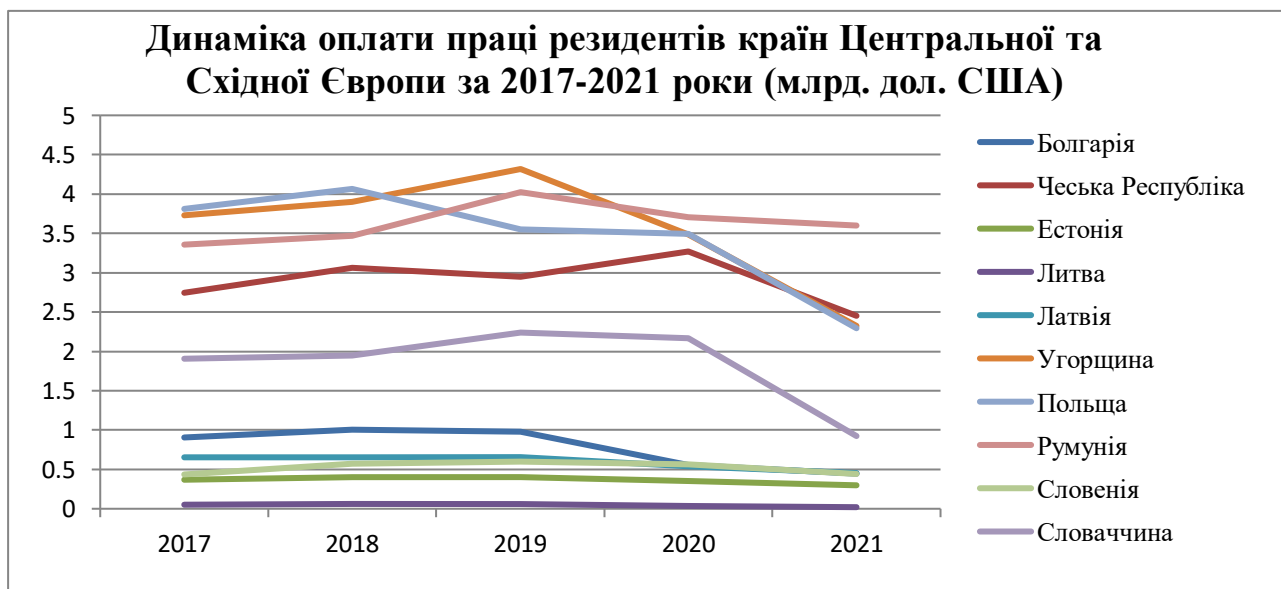

Рис. 2.1. Динаміка оплати праці резидентів країн Центральної та Східної Європи за 2017-2021 роки (млрд. дол. США).

Джерело : складено автором на основі даних [5].

Доволі опосередковані показники можна помітити у Словаччині та Болгарії. Найменші показники оплати праці спостерігаються у наступних країнах: Латвія, Словенія, Естонія та Литва. Можна простежити схожу динаміку в більшості країн: обсяги оплати праці збільшуються в період з 2017 по 2019 роки, а вже у 2020-2021 роках простежується помітний спад показника, що безпосередньо пов'язано з епідеміологічною ситуацією в світі, яка вплинула на введення урядом обмежень на пересування за межі держави.

Якщо розглянути усереднені показники оплати праці резидентів за вищенаведений часовий проміжок, то варто виділити, що найбільша сума доходу припадає на Румунію – 3,631 млрд. дол. США. Друге місце посідає Угорщина з усередненим показником – 3,552 млрд. дол. США. Доволі значними також є показник Польщі – усереднено 3,444 млрд. дол. США. Приділяючи увагу Чехії, можна виділити показник в 2,896 млрд. дол. США. П'яте місце посідає Словаччина з усередненим показником у 1,836 млрд. дол. США. Меншим у числовому значенні виявився показник Болгарії – 0,777 млрд. дол. США. Найнижчі показники спостерігаються у Словенії (0,523 млрд. дол. США), Латвії (0,592 млрд. дол. США), Естонії (0,364 млрд. дол. США) та Литві (0,045 млрд. дол. США).

Пересування населення в період соціалізму носили обмежений характер, але після вступу цієї групи країн до складу Євросоюзу спостерігається активізація їх участі в європейських міграційних процесах. суттєвою тенденцією на сьогоднішній день є збільшення трудової еміграції резидентів країн ЦСЄ, в першу чергу трудової, до Західної Європи (в Німеччину, Францію, Італію і Великобританію) [6]. На ринку праці в країнах Центральної та Східної Європи спостерігається таке явище як вплив найбільш кваліфікованих трудових ресурсів, що безпосередньо перешкоджає науково-технічному розвитку держав [8].

На сьогоднішній день країн Центральної та Східної Європи виступають у ролі не тільки експортерів, а й імпортерів робочої сили, тому питання грошових переказів трудових мігрантів у даному регіоні є дуже актуальним. Важливим є той факт, що дохід резидентів превалюють над доходом нерезидентів (див. рис. 2.2).

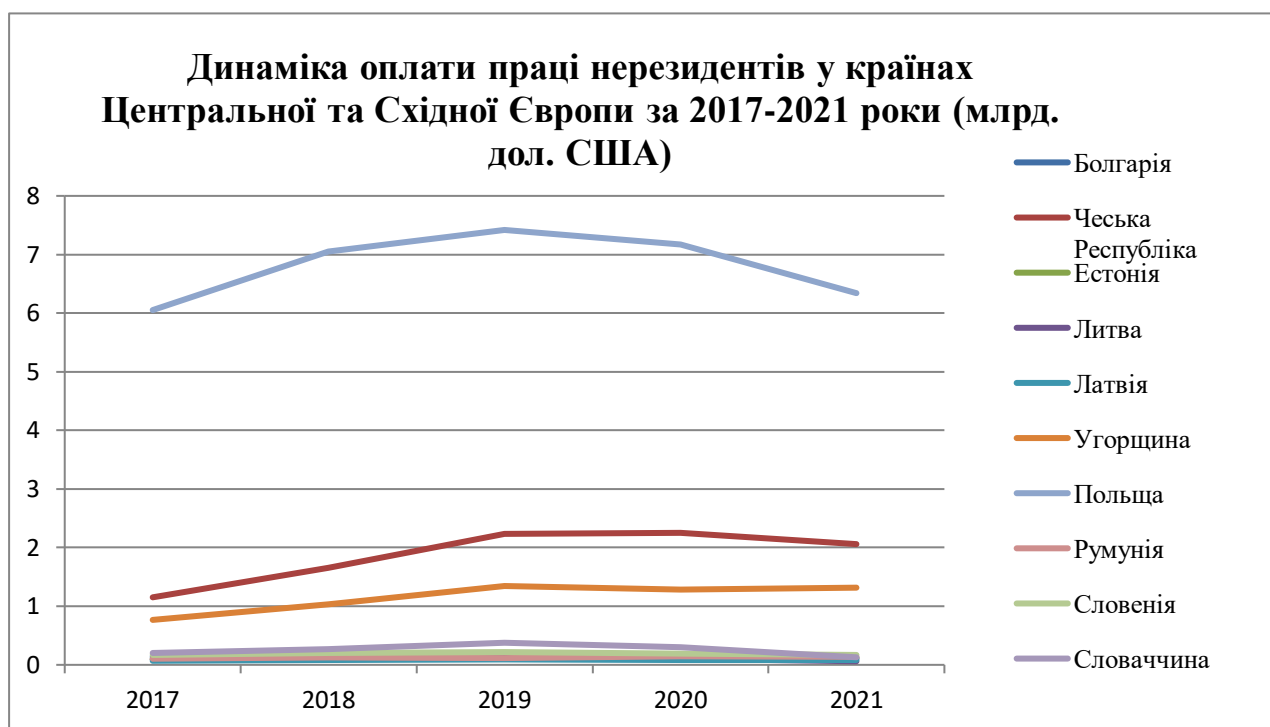

Рис. 2.2. Динаміка оплати праці нерезидентів у країнах Центральної та Східної Європи за 2017-2021 роки (млрд. дол. США).

Джерело: складено автором на основі даних [5].

Розглядаючи динаміку оплати праці нерезидентів у країнах ЦСЄ, можна помітити, що найбільший показник спостерігається у Польщі (усереднено – 6,8 млрд. дол. США). Помірні індикатори можна побачити в Чеській Республіці (1,872 млрд. дол. США) та Угорщині (1,147 млрд. дол. США). Найменші обсяги доходу від праці простежуються у Словаччині (0,256 млрд. дол. США), Словенії (0,19 млрд. дол. США), Болгарії (0,155 млрд. дол. США), Естонії (0,138 млрд. дол. США), Литві (0,1 млрд. дол. США) та Латвії (0,081 млрд. дол. США). Такі низькі показники спричинені тим, що країни Західної та Південної

Європи на сьогодні все ще є більш конкурентоспроможними в плані приваблення іноземної робочої сили, адже вони здатні запропонувати вищі заробітні плати, кращі соціальний пакет та умови роботи.

Динаміка в аналізованих країнах наступна: обсяги оплати праці нерезидентів збільшуються в період з 2017 по 2019 роки, а вже у 2020-2021 роках простежується помітний спад показника, що також було спричинено наслідками поширення COVID-19. Можна дійти висновку, що динаміка оплати праці нерезидентів і динаміка оплати праці резидентів має схожий характер.

Мотивами приїзду до даної групи країн можна назвати економічну складову, а саме працевлаштування в більш розвинених країнах. Окрім цього, все більше громадян іноземців декларують сімейну мету переїзду, чому сприяють невеликі відстані та активізація репатріаційних політик в регіоні.

Значну частину трудових мігрантів в країнах Центральної та Східної Європи становлять саме українці. Польща надає робочі місця 38,9% трудовим мігрантам з України. Значна частина трудових мігрантів з України їде до Чехії, що складає 9,4%, до Угорщини – 1,3% (восьме місце після Польщі, РФ, Чехії, США, Білорусі і Португалії). Угорщина є основним напрямком лише для українців угорського походження, тоді як Словаччина отримує невелику кількість мігрантів із України, Білорусі і Молдови [7]. Найбільш яскравою перевагою країн ЦСЄ є географічна і культурна близькість, а також розвинуті протягом останніх років міграційні мережі [10].

2.2 Динаміка трансфертів фізичних осіб у країнах ЦСЄ

Трансферти фізичних осіб збільшують рівень доходу та споживання товарів і послуг країни-реципієнта і водночас зменшують дохід та потенційні можливості країни-донора, саме тому аналіз цього виду переказів є актуальним задля виявлення сучасного стану економіки регіону в цілому та окремих держав.

Динаміка грошових коштів, що отримують резиденти країн ЦСЄ з-за кордону, в цілому співпадає з динамікою оплати праці як резидентів, так і нерезидентів: спостерігається збільшення грошових потоків з 2017 року по 2019 рік, а вже в 2020-2021 роках можна помітити зменшення обсягу трансфертів фізичних осіб, хоча потоки грошових переказів від мігрантів значно доповнили державні програми грошових переказів для підтримки сімей у скрутному становищі під час пандемії COVID-19 (див. рис. 2.3).

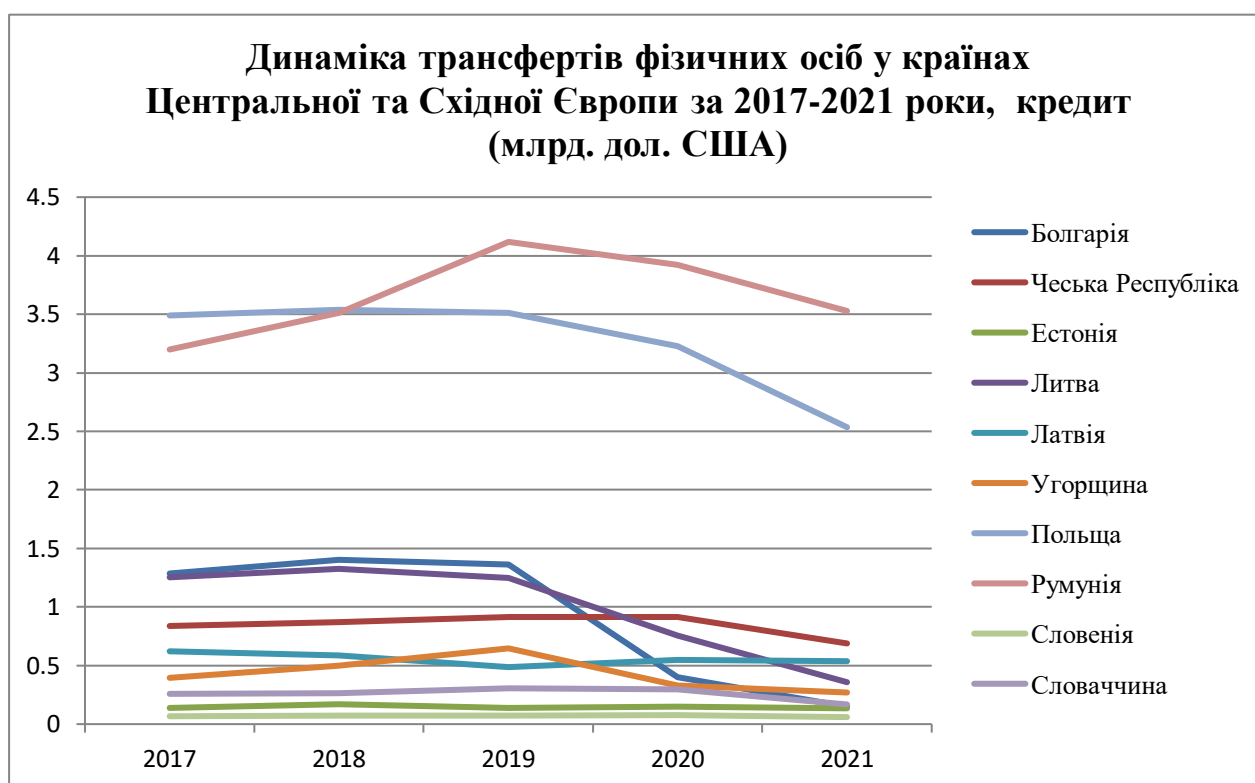

Рис. 2.3. Динаміка трансфертів фізичних осіб у країнах Центральної та Східної Європи за 2017-2021 роки, кредит (млрд. дол. США).

Джерело: складено автором на основі даних [5].

Доволі сталими є обсяги трансфертів в Естонії (показник коливається від 0,135 млрд. дол. США до 0,17 млрд. дол. США) та Словенії (показник коливається від 0,06 млрд. дол. США до 0,077 млрд. дол. США), що також виділяються як найменші показники трансфертів фізичних осіб. Найбільший обсяг грошових потоків припадає на Румунію (усереднений показник - 3,7

млрд. дол. США) та Польщу (усереднено – 3,261 млрд. дол. США). Потім можна виділити Литву (усереднено - 0,988 млрд. дол. США), Болгарію (усереднений показник – 0,921 млрд. дол. США) та Чехію (0,85 млрд. дол.). Менші обсяги грошових потоків помітно в Латвії (0,56 млрд. дол.), Угорщині (0,429 млрд. дол.), Словаччині (0,259 млрд. дол.) та Естонії (0,147 млрд. дол.).

Розглядаючи трансферти фізичних осіб, які працевлаштовані в країнах ЦСЄ, можна відмітити доволі неоднозначну динаміку (див. рис. 2.4).

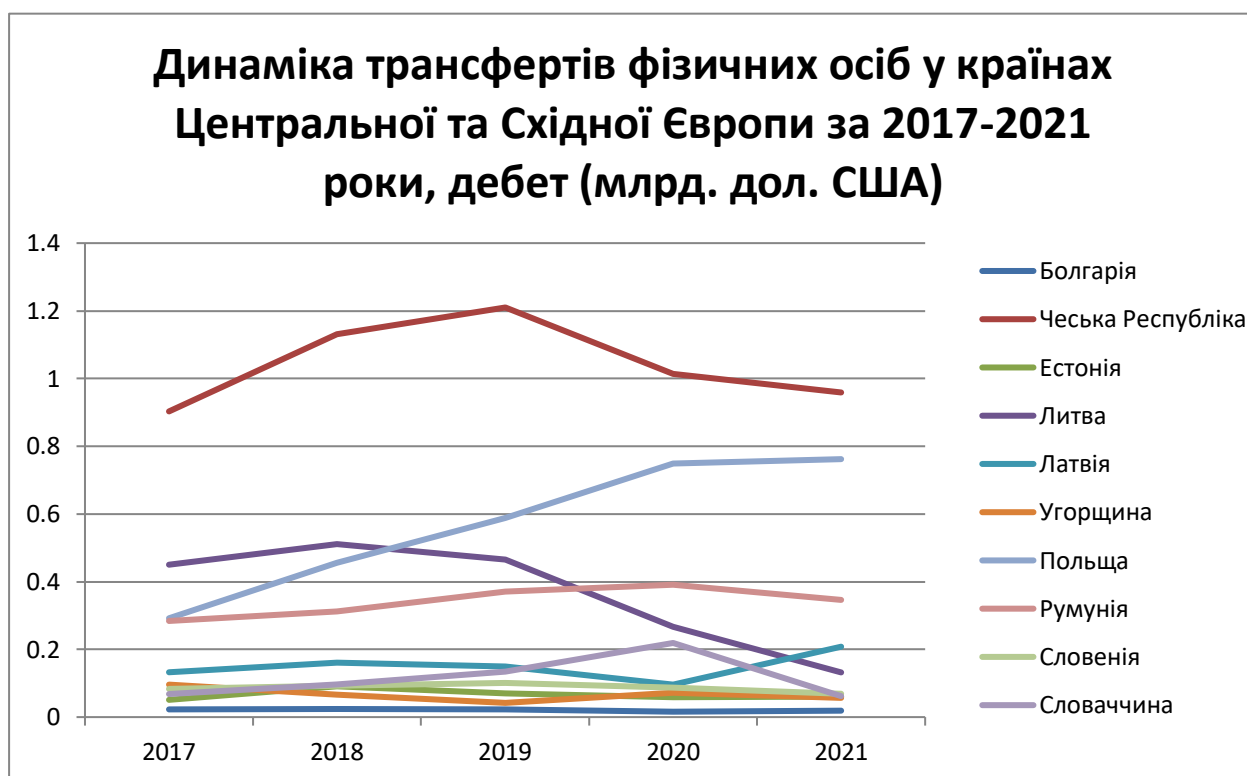

Рис. 2.4. Динаміка трансфертів фізичних осіб у країнах Центральної та Східної Європи за 2017-2021 роки, кредит (млрд. дол. США).

Джерело: складено автором на основі даних [5].

Динаміка трансфертів фізичних осіб до нерезидентів у Румунії наступна: показник збільшився з 0,022 млрд. дол. США до 0,023 млрд. дол. США, в 2020 році він становив 0,016 млрд. дол. США, а в 2021 році збільшився до 0,019 млрд. дол. США. В Чеській Республіці показник склав 0,903 млрд. дол. США у 2017 році, збільшився до 1,131 млрд. дол. США у 2018 році, а вже у період з 2019 по 2021 рік зменшився до 0,958 млрд. дол. США. Індикатор трансфертів

фізичних осіб в Естонії зріс від 0,051 млрд. дол. США до 0,091 млрд. дол. США за 2017-2018 роки, на 2020 рік показник знизився до 0,058 млрд. дол. США, а вже на 2021 рік він становив 0,061 млрд. дол. США. В Литві грошові потоки збільшилися від 0,45 млрд. дол. США до 0,511 млрд. дол. США протягом 2017-2018 років, а у 2019-2021 роках зменшилися до 0,132 млрд. дол. США. Обсяг трансфертів фізичних осіб Латвії збільшився від 0,133 млрд. дол. США до 0,16 млрд. дол. США у 2017 та 2018 роках, у 2019-2020 роках помітно зниження до 0,096 млрд. дол. США, а у 2021 році можна помітити зріст до 0,208 млрд. дол. США. Показник в Угорщині поступово зменшувався від 0,096 млрд. дол. США до 0,042 млрд. дол. США в період з 2017 року по 2019 рік. Показник дебету трансфертів фізичних осіб збільшувався на часовому проміжку з 0,292 млрд. дол. США у 2017 році до 0,749 млрд. дол. США у 2020 році, а в 2021 році спостерігається збільшення до 0,762 млрд. дол. США. Обсяг трансфертів фізичних осіб в Румунії збільшувався протягом 2017-2020 років від 0,284 млрд. дол. США до 0,391 млрд. дол. США, а в 2021 році показник зменшився до 0,346 млрд. дол. США. В Словенії індекс виріс з 0,083 млрд. дол. США до 0,101 млрд. дол. США у 2017-2019 роках, а в 2020-2021 роках зменшився до 0,069 млрд. дол. США. Динаміка індексу дебету трансфертів фізичних осіб Словаччини схожа з динамікою показника у Польщі: він збільшувався протягом 2017-2020 років від 0,069 млрд. дол. США до 0,219 млрд. дол. США, в 2021 році показник зменшився до 0,062 млрд. дол. США.

В цілому, найбільші показники трансфертів фізичних осіб резидентам ЦСЄ спостерігаються у Румунії та Польщі, а найбільші показники трансфертів фізичних осіб нерезидентам з ЦСЄ можна простежити у Чеській Республіці та Польщі. Також, можна дійти висновку, що баланс трансфертів фізичних осіб є позитивним, а отже кредит превалює над дебетом.

РОЗДІЛ 3

РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ НА ВВП КРАЇН ЦСЄ

Головною метою даного розділу є виявлення тих потоків грошових переказів, що мають якнайбільший вплив на економічне становище регіону Центральної та Східної Європи. В даній роботі буде також розглянуто взаємозалежність між грошовими переказами Болгарії, Чеської Республіки, Естонії, Литви, Латвії, Угорщини, Польщі, Румунії, Словенії, Словаччини та ВВП країн ЦСЄ.

Дана регресійна модель досліджує вплив припливу грошових переказів (трансфертів фізичних осіб) на валовий внутрішній продукт регіону.

Отже, модель має такий вигляд:

$$GDP = \beta_1 * R_B + \beta_2 * R_C + \beta_3 * R_E + \beta_4 * R_LI + \beta_5 * R_LA + \beta_6 * R_H + \beta_7 * R_P + \beta_8 * R_R + \beta_9 * R_SE + \beta_{10} * R_SA,$$

де GDP – ВВП регіону Центральної та Східної Європи,

R_B – грошові перекази Болгарії,

R_C – грошові перекази Чеської Республіки,

R_E – грошові перекази Естонії,

R_LI – грошові перекази Литви,

R_LA – грошові перекази Латвії,

R_H – грошові перекази Угорщини,

R_P – грошові перекази Польщі,

R_R – грошові перекази Румунії,

R_SE – грошові перекази Словенії,

R_SA – грошові перекази Словаччини.

Дана модель була оцінена на підставі річних статистичних даних у період з 2000 року по 2020 рік. Індикатори отримано з бази даних Міжнародного валютного фонду та світового банку.

Далі буде розглянута табл. 3.1, в якій наведено результати регресійного аналізу.

Таблиця 3.1

**Регресійна модель впливу притоку грошових переказів на
макроекономічний показник ВВП ЦСЄ**

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Значущість
	B	Стандартна похибка	Бета		
(Константа)	-,175	107,434		-,002	,999
R_B	-,137	,101	-,127	-1,354	,205
R_C	1,276	,326	,606	3,916	,003
R_E	-,337	1,707	-,048	-,198	,847
R_LI	,211	,087	,313	2,416	,036
R_LA	,094	,155	,070	,604	,560
R_H	,157	,359	,068	,437	,671
R_P	,083	,074	,278	1,118	,290
R_R	,023	,083	,089	,280	,785
R_SE	6,562	2,587	,407	2,537	,030
R_SA	-1,930	,682	-,509	-2,831	,018

Залежна змінна: GDP

Джерело : складено автором на основі даних [5], [9].

З цієї таблиці можна зробити декілька висновків. Сім проаналізованих коефіцієнтів відображають 6 коефіцієнти t Ст'юдента, які не відповідають загальноприйнятим стандартам рівня значимості. Такими показниками є приток грошових переказів у Болгарію; приток грошових переказів у Естонію, приток грошових переказів у Латвію, приток грошових переказів в Угорщину, приток грошових переказів у Польщу, приток грошових переказів у Румунію.

Розглядаючи стандартизовані коефіцієнти, можна помітити, що найбільший вплив на ВВП регіону має показник Чехія, а отже якщо показник притоку грошових переказів збільшиться на 1 стандартне відхилення, то спостерігається збільшення показника ВВП на 0,606 стандартних відхилень, тобто спостерігається пряма залежність.

Також, вагомий вплив на ВВП мають приток грошових переказів у Литві, Словенії та Словаччині, бо усі ці індикатори мають доволі високий рівень значущості – 5%. Отже, якщо притік грошових переказів Литви зростає на 1 стандартне відхилення, показник ВВП збільшується на 0,313 стандартних відхилень. Якщо притік трансфертів фізичних осіб в Словенію збільшується на 1 стандартне відхилення, то показник ВВП збільшується на 0,407 стандартних відхилень.

Враховуючи Словаччину, якщо притік грошових переказів в цю країну збільшується на 1 стандартне відхилення, то показник ВВП зменшується на 0,509 стандартних відхилень.

Оцінка моделі за допомогою найменших квадратів вивела таку емпіричну модель:

$$\begin{aligned} \text{GDP} = & -0,127 * R_B + 0,606 * R_C - 0,48 * R_E + 0,313 * R_LI + 0,70 * R_LA + \\ & (-1,354) \quad (3,916^{***}) \quad (-0,198) \quad (2,416^{**}) \quad (0,604) \\ & + 0,068 * R_H + 0,278 * R_P + 0,089 * R_R + 0,407 * R_SE - 0,509 * R_SA \\ & (0,437) \quad (1,118) \quad (0,280) \quad (2,537^{**}) \quad (-2,831^{**}) \end{aligned}$$

Отже, адекватність моделі виявлена:

1) Один коефіцієнт з 1% значимості, три коефіцієнти з 5% значимості, шість коефіцієнтів є незначними - ці коефіцієнти статистично не відрізняються від 0, тому вони не є суттєвими.

2) $R^2 = 0,989$ (99%).

Можна дійти висновку, що проведений аналіз виділив найбільший вплив грошових потоків у Чеській Республіці, а також у Литві, Словенії та Словаччині на показник ВВП ЦСЄ. Один показник має найвищий рівень значущості – 1%, а

отже оскільки існує лише 1% вірогідності, що коефіцієнт змінної дорівнює нулю та 99%, що він статистично відрізняється від 0 і має вплив на залежну змінну. Три показники мають доволі високий рівень значущості – 5%, а шість показників не відповідають загальноприйнятим стандартам значущості. Також, коефіцієнт детермінації R^2 дорівнює 0,989, тобто розглянуті фактори впливають на залежну зміну на 99%, що означає сильний зв'язок між показниками та ВВП. Варто відмітити, що найбільш впливовими показником є приток грошових переказів у Чехії, а вже менший вплив мають притоки грошових переказів у Литві, Словенії та Словаччині.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного аналізу динаміки грошових переказів мігрантів та їх впливу на ВВП країн Центральної та Східної Європи дозволяють зробити наступні висновки.

Проаналізувавши наукові праці дослідників, можна дійти висновку, що автори поглиблено вивчали роль грошових переказів у соціальному та економічному становищі, а також їх вплив на суспільство під час криз. Важливим результатом досліджень є те, що автори виділяють роль грошових переказів в якості коштів для фінансування споживання домогосподарств, збереження та інвестування. Автори також стверджують, що значні грошові перекази від трудових мігрантів пом'якшують наслідки криз для країн-експортерів робочої сили.

Грошові перекази - трансферти фізичних осіб, що грають антициклічну роль. Однак обмеження, що пов'язані з епідемією COVID-19, призвели до зменшення міграційних потоків, і, як результат, зменшення потоків грошових переказів, що безумовно посилило економічний, фіскальний та соціальний тиск на уряди країн ЦСЄ.

Грошові перекази є важливим джерелом зовнішнього фінансування домогосподарств, зокрема в менш розвинених країнах, і, таким чином, слугують виміром економічного внеску розвинених країн у бідніші країни з точки зору фінансових потоків. Варто зауважити, що більші обсяги оплати праці резидентів приходяться саме на Угорщину, Польщу, Румунію та Чеську Республіку, а найменші – на Словенію, Латвію, Естонію та Литву. Найбільший показник оплати праці нерезидентів спостерігається у Польщі, а найменший – у Литві та Латвії.

Цікавим є той факт, що оплата праці резидентів за кордоном перевищує оплату праці нерезидентів у ЦСЄ. Причиною цьому є менша конкурентоспроможність країн ЦСЄ у привабленні іноземної робочої сили,

особливо у порівнянні з більш розвинутими країнами Західної та Південної Європи, що пропонують вищі заробітні плати.

В цілому, найбільші показники трансфертів фізичних осіб резидентам ЦСЄ спостерігаються у Румунії та Польщі, а найбільші показники трансфертів фізичних осіб нерезидентам з ЦСЄ можна простежити у Чеській Республіці та Польщі. Найменші показники трансфертів фізичних осіб резидентам припадають на Естонію та Словенію, а найменші показники трансфертів фізичних осіб нерезидентам припадають на Словаччину та Болгарію. Можна дійти висновку, що баланс трансфертів фізичних осіб в цілому є позитивним в період з 2017 по 2021 рік, а отже кредит превалює над дебетом.

Регресійний аналіз монетарної моделі валютного курсу Польщі дав наступні результати: найбільший вплив на економічний розвиток регіону ЦСЄ мають грошові перекази Чехії (рівень значущості – 1%). Доволі вагомими є також грошові потоки Литви, Словенії, Словаччини (рівень значущості – 5%). Також, коефіцієнт детермінації дорівнює 0,989, тобто усі коефіцієнти впливають на залежну зміну на 99%, що відображає дуже сильний зв'язок між індикаторами та залежною зміною .

Перевагою країн Центральної та Східної Європи для мігрантів з СНД є географічна близькість і схожість культур. З 2000-х років спостерігалася трудова еміграція українців переважно в країни-члени ЄС, а вже після введення безвізового режиму міграційні мережі розвивались особливо активно, і більшість українських трудових мігрантів віддавали перевагу Польщі, Чеській Республіці та Угорщині.

Грошові перекази грають важливу роль в економічному становищі України, особливо під час складної епідеміологічної ситуації. У 2008 році грошові перекази мігрантів становили 3,4% від ВВП України, тоді як у 2020 році показник складав 7,7%, тобто індикатор зріс майже у 2 рази. Понад 60% грошових переказів надходять в Україну з країн ЄС, враховуючи те, що

більшість трудових мігрантів в країнах Центральної та Східної Європи становлять саме українці.

Якщо розглянути обсяги грошових переказів за країнами-імпортерами української робочої сили, то можна помітити, що значні обсяги грошових потоків припадають саме на країни ЦСЄ : 27,5% становлять грошові перекази з Польщі, 8,6% - з Чеської Республіки. Хоча існували прогнози щодо значного зниження грошових переказів через епідемію COVID-19, але статистика НБУ демонструє щорічне зростання грошових переказів від мігрантів в Україну. Варто зауважити, що кошти мігрантів зорієнтовані переважно на фінансування споживання їжі та одягу, освіти, але в Україні існує недостатня інвестиційна спрямованість коштів мігрантів, що може слугувати можливістю збільшення податкових надходжень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Anne White, Izabela Grabowska (2019) : Social Remittances and Social Change in Central and Eastern Europe: Embedding Migration in the Study of Society [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://ceemr.uw.edu.pl/vol-8-no-1-2019/special-section/social-remittances-and-social-change-central-and-eastern-europe>
- 2) Zizi Goschin (2014) : Remittances as an Economic Development Factor. Empirical Evidence from the CEE Countries [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114002779>
- 3) Ali Mansoor, Bryce Quillin (2006) : MIGRATION AND REMITTANCES. Eastern Europe and the Former Soviet Union [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
[https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/285%20Migration%20Remittances%20\(World%20Bank\).pdf](https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/285%20Migration%20Remittances%20(World%20Bank).pdf)
- 4) Ruben Atoyán, Lone Christiansen, Allan Dizioli, Christian Ebeke, Nadeem Ilahi, Anna Ilyina, Gil Mehrez, Haonan Qu, Faezeh Raei, Alaina Rhee Daria Zakharova (2016) : Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
[https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/285%20Migration%20Remittances%20\(World%20Bank\).pdf](https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/285%20Migration%20Remittances%20(World%20Bank).pdf)
- 5) Balance of Payments and International Investment Position, IMF Data [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854>
- 6) О. А. Малиновська. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України . - К. : НІСД, 2014- 48 с.
- 7) Цевух Ю.О., Крупиця А.С. Сучасний стан міграційних процесів у країнах Вишеградської четвірки. 30 років Вишеградської четвірки – економічна

оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України : Збірник матеріалів круглого столу кафедри менеджменту та Інституту права, економіки та міжнародних відносин, присвячений 30-річчю Вишеградської четвірки. Одеса, 2021. – 104 с.

- 8) Цевух Ю.О., Бобришева В.В., Крупиця А.С. ВПЛИВ РИНКУ ПРАЦІ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ І СХІДНІЙ ЄВРОПІ // «Економіка та суспільство». 2021. Вип. 32. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/862/827>
- 9) GDP (current US\$) – Central Europe and the Baltics, World Bank [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD?locations=B8>
- 10) К. Бялоблочки. Причини еміграційних процесів у країнах Вишеградської групи. // Науковий вісник. 2017. Вип. 20 “ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ”. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk20/fail/Bjaloblotski.pdf
- 11) Anca Mehedintu, Georgeta Soava, Mihaela Sterpu (2020) : Remittances, Migration and Gross Domestic Product from Romania’s Perspective [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://www.mdpi.com/2071-1050/12/1/212/htm>
- 12) Iryna Gerlach, Lilia Ukraynets (2021) : The Impact of Remittances of Ukrainian Migrants on the Stabilisation of the Economy During the Covid Crisis [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/3-2021-Gerlach.pdf>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Показники грошових потоків та ВВП

Статистичні дані до регресії

Time	GDP	R_B	R_C	R_E	R_LI	R_LA	R_H	R_P	R_R	R_SE	R_SA
2000	468,2	58,2	294,0	0,3	2,3	197,6	119,5	576,0	2,0	14,2	19,2
2001	468,8	402,1	256,5	3,2	3,1	186,0	85,2	594,0	4,0	16,6	17,8
2002	528,2	499,8	332,7	5,4	35,2	218,6	108,1	593,0	7,0	16,6	22,5
2003	634,0	681,2	493,7	4,1	33,2	480,1	67,5	741,0	14,0	13,4	24,4
2004	763,1	436,3	451,9	11,0	414,7	550,5	52,4	1124,0	18,0	12,0	48,5
2005	886,8	462,0	510,8	19,1	521,0	705,8	73,4	1822,0	49,0	6,7	78,5
2006	1003,0	419,7	579,2	51,2	746,2	963,3	72,9	2955,0	96,0	5,5	80,4
2007	1267,0	905,4	670,9	106,5	1177,3	1257,0	71,5	4242,0	96,0	5,0	100,1
2008	1532,0	1024,7	675,4	114,4	1262,4	1321,8	60,2	4768,0	123,0	32,8	84,4
2009	1290,0	998,9	673,7	90,6	982,6	998,3	157,6	3732,0	131,0	31,5	132,6
2010	1318,0	950,6	689,0	92,0	1294,9	645,3	155,3	3697,0	694,1	30,2	137,9
2011	1449,0	1074,4	691,1	93,1	1602,1	808,6	110,1	3887,0	733,2	34,1	152,2
2012	1353,0	1028,6	700,8	109,7	1322,5	769,0	253,6	3492,0	1702,0	36,3	177,5
2013	1423,0	1127,7	711,4	146,3	1834,9	842,1	405,3	3716,0	2784,8	41,7	235,7
2014	1466,0	1098,7	735,4	128,1	1956,9	607,4	387,3	3669,0	2658,4	56,9	274,5
2015	1293,0	940,8	727,3	112,1	1253,1	586,9	321,6	3500,0	2412,7	64,9	314,2
2016	1321,0	962,7	755,9	122,8	1208,1	545,7	370,9	3337,0	2711,8	59,5	247,3
2017	1464,0	1288,2	838,7	138,2	1254,2	621,7	394,5	3490,0	3198,6	65,6	261,0
2018	1645,0	1403,2	871,3	170,1	1325,6	583,6	500,7	3538,0	3513,6	72,5	265,5
2019	1674,0	1365,1	914,2	140,3	1246,3	486,6	646,6	3513,0	4117,9	74,7	305,6
2020	1653,0	401,1	914,8	152,3	755,0	546,9	332,4	3230,0	3922,3	77,3	295,9

Джерело : складено автором на основі даних [5], [9].